

Οι ρίζες της Αποκριάς

Οι Απόκριες παραμένουν η μόνη μη θρησκευτική γιορτή στη σύγχρονη Ελλάδα, αλλά και στα περισσότερα μέρη του κόσμου. Πρόκειται για ένα πανηγύρι χαράς και αναζωογόνησης. Είναι τρεις εβδομάδες κεφιού και διασκέδασης για τον περισσότερο κόσμο, αφήνοντας τις έννοιες και τα προβλήματα κατά μέρος. **Έχει επικρατήσει να λέγεται πως οι Απόκριες αρχίζουν με το άνοιγμα του Τριώδιου.** Το Τριώδιο είναι ένα λειτουργικό θρησκευτικό βιβλίο, το οποίο περιέχει τις ακολουθίες από την Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου μέχρι το Μ. Σάββατο.

Η λέξη Τριώδιο << Τρι – ωδή >> προέρχεται από το «τρεις ωδές» που σημαίνει οι τρεις ύμνοι που συνηθίζουμε να λέγε στην εκκλησία αυτό το διάστημα. Ωστόσο, υπάρχει και μια άλλη ετυμολογία της λέξης << Τρι – ωδή >>, που την ανάγει στις Διονυσιακές γιορτές, καθώς λέγεται πως είναι παραφθορά των λέξεων «Τράγος» και «Ωδή» που σημαίνουν ύμνος προς τιμήν των Τράγων – Σατύρων. Ας σημειωθεί, άλλωστε, ότι και η λέξη «Τραγωδία» έλκει την καταγωγή της από τις ίδιες λέξεις.

Οι Απόκριες λοιπόν, αρχίζουν από την Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου και τελειώνουν την Κυριακή της Τυρίνης ή Τυροφάγου. Η λέξη **«Απόκριες»** ή «Απόκρια» ή «Αποκρέω» είναι σύνθετη και αποτελείται από το στερητικό **«Από»** και το ουσιαστικό **«Κρέας»**, σημαίνοντας αποχή από το κρέας.

Ακόμη και η ξενική λέξη «Καρναβάλι», η οποία αντλεί την προέλευσή της από τις περιλαμπρες γιορτές της Βενετίας πριν από 500 χρόνια, προέρχεται από τις Ιταλικές λέξεις: Carne = Κρέας | Jenvamen = Άρσις, σημαίνει, αποχή απ' το κρέας, γιατί από την επομένη ημέρα των Αποκριών αρχίζει η μεγάλη περίοδος της νηστείας της Σαρακοστής.

Η Αρχαία Καταγωγή

Οι απόκριες έχουν προέλευση Θρακική και προέρχονται από τη λατρεία του Θεού του κρασιού και του κεφιού, αλλά και της ζωής και της αναπαραγωγής του Διονύσου. Ο Διόνυσος είχε μαζί του τους Σάτυρους και τους Σειλιούς, οι οποίοι έβαζαν στα κεφάλια τους στεφάνι από κισσό, φορούσαν μάσκες και ντύνονταν με δέρματα ζώων. Οι λάτρεις του Διόνυσου ζαλισμένοι από το κρασί του Βάκχου χυδαιολογούσαν, θορυβούσαν και χόρευαν. Η κωμωδία και η σάτιρα αναπτύχθηκαν σταδιακά κατά τις Διονυσιακές αυτές τελετές. Οι Διονυσιακές και Βακχικές αυτές γιορτές είχαν σχέση με το τέλος του χειμώνα και τον ερχομό της άνοιξης, συμβόλιζαν δε την εποχή που η γη “ξυπνά” από την χειμερία νάρκη και αναγεννάται. Για τους αρχαίους λαούς ο κύκλος αυτός της αναγέννησης της φύσης είχε σχέση και με τις ανθρώπινες ψυχές και συμβολίζονταν με το φόρεμα της μάσκας....

*Στην ελληνική αρχαιότητα, η διονυσιακή λατρεία προϋπήρχε στη Θράκη, πριν να εξαπλωθεί ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο, με κύρια έκφρασή της στη Βοιωτία, όπου οι μύθοι των ιστορικών χρόνων τοποθετούσαν τη γέννηση του θεού.

Τα Ανθεστήρια

Οι θρακικές αυτές τελετές αναμιγνύονται τον 7ο με 6ο π.Χ. αιώνα με την αθηναϊκή γιορτή των Ανθεστηρίων. Τα Ανθεστήρια, δηλαδή τα **Αρχαιότερα Διονύσια** και τα **Μεγάλα Διονύσια**, ήταν από τις πιο σημαντικές γιορτές της αρχαίας Αθήνας και **τιμούσαν το θεό Διόνυσο** με εύθυμες λατρευτικές πομπές, στις οποίες συμμετείχαν χορευτές, τραγουδιστές, μεταμφιεσμένοι σε Σάτυρους και Κένταυρους και προσωπιδοφόροι άνδρες και γυναίκες.

Οι γιορτές γίνονταν κατά την ενδέκατη, δωδέκατη και δέκατη τρίτη ημέρα του μηνός Ανθεστηρίων, του δικού μας δηλαδή Φεβρουαρίου. Ουσιαστικά τελούνταν κατά την πανσέληνο, μετά δύο πανσέληνους από το Χειμερινό Ηλιοστάσιο. Τότε ήταν η εποχή που το κρασί είχε ωριμάσει και ήταν έτοιμο για να το ποιούν, τότε προσέφεραν και τις πρώτες προσφορές καρπών για να έχουν καλή σοδειά. Ωστόσο, ήταν και η πιο σημαντική Γιορτή των Νεκρών.

Η πρώτη ημέρα λεγόταν “Πιθοίγια”, η δεύτερη “Χόες” και η τρίτη “Χύτροι”.

Την **πρώτη ημέρα** έκαναν σπονδές στον Διόνυσο με ένα μείγμα κρασιού και την ευχή το καινούργιο κρασί να είναι αβλαβές. **Την πρώτη ημέρα των Ανθεστηρίων, τα «πιθοίγια», την περίμεναν οι δούλοι όλο τον χρόνο: Ήταν η μέρα τους. Μπορούσαν να κάνουν και να πουν ό,τι ποθούσε η καρδιά τους, ελεύθερα κι ανεξέλεγκτα.** Φυσικά, γνώριζαν πως δεν έπρεπε να το παρακάνουν, καθώς υπήρχε περίπτωση κάποια καμώματα να τα πληρώσουν ακριβώς την επομένη. Η μέρα άρχιζε με θυσίες και λεγόταν «πιθοίγια», επειδή τότε άνοιγαν τα καινούρια κρασιά, τα ζυμωμένα από την εποχή του μούστου. Το γιοματάρι έρεε και η αγορά γέμιζε αγοραστές από άλλα μέρη, που έρχονταν να προλάβουν το ζακουστό κρασί της Αττικής.

Τη **δεύτερη ημέρα** πίστευαν ότι άνοιγαν πύλες του Άδη και ότι οι νεκροί ανέβαιναν στον πάνω κόσμο. Η δεύτερη ημέρα χωριζόταν σε δύο μέρη: στον ιερό γάμο του Διονύσου, όπου τον Διόνυσο αντιπροσώπευε συμβολικά ο άρχοντας βασιλιάς στεφανωμένος με φύλλα και φορώντας μάσκα, και στις “Χόες”, τους αγώνες οινοποσίας δηλαδή. Ο νικητής επιβραβευόταν από τον βασιλιά με ένα ασκί γεμάτο κρασί, και στεφάνι από πράσινα φύλλα.

Η **τρίτη μέρα** των Ανθεστηρίων ήταν αφιερωμένη στους νεκρούς, κάτι που διασώζεται έως σήμερα μέσω του Χριστιανισμού, καθώς το πρώτο Σάββατο της Σαρακοστής είναι αφιερωμένο στους νεκρούς και ονομάζεται “ψυχοσάββατο”. Γίνονταν θυσίες και πρόσφεραν την “πανσπερμία” στον ψυχοπομπό και χθόνιο Ερμή, ένα χυλό από σπόρους δημητριακών και όσπριων, που μαγείρευαν μαζί, από την οποία απαγορευόταν να φάει κάποιος, αφού την πρόσφεραν μόνο στους νεκρούς. Είναι κάτι αντίστοιχο με τα σημερινά κόλλυβα. Ο κόλλυβος ήταν ο κόκκος των δημητριακών καρπών και όπως είναι γνωστό μέχρι σήμερα, τα κόλλυβα παρασκευάζονται από βραστό σιτάρι. Η πανσπερμία προσφέρονταν στους νεκρούς, που πίστευαν ότι τους επισκέπτονταν για να συμμετάσχουν στα γεύματα. Η αναπαράσταση των νεκρών γινόταν φορώντας μάσκες και χορεύοντας έξαλλα. Η γιορτή τέλειωσε με την φράση: “φευγάτε ψυχές των νεκρών, τα ανθεστήρια τελείωσαν”....

Άνδρες, γυναίκες, παιδιά και δούλοι, όλοι λάμβαναν μέρος στις τελετές, υποδηλώνοντας τη σημασία που έφερε ο εορτασμός αυτός για την κοινότητα.

Τρεις Εβδομάδες Γλεντιού

Η Πρώτη Εβδομάδα των Απόκρεων αποκαλείται προφωνή ή προφωνέσιμη, επειδή παλαιότερα κάποιο άτομο από ένα ψηλό μέρος προφωνούσε, δηλαδή διαλαλούσε ότι αρχίζουν οι Απόκριες.

Η Δευτέρα Εβδομάδα αποκαλείται «**Κρεατινή**» ή «Ολόκριγια» ή «Άρτσι-Βούρτσι», γιατί επιτρέπεται να τρώει κανείς ό,τι θέλει. Η πιο σημαντική ημέρα της έχει επικρατήσει να θεωρείται ή Πέμπτη, που ονομάζεται «Τσικνοπέφτη» επειδή ακόμη και ο πιο φτωχός «θα τσικνώσει τη γωνιά του», όπως λένε. Παλαιότερα συνηθιζόταν να μαζεύονται πολλές οικογένειες σε ένα συγγενικό τους σπίτι, στο οποίο μαγείρευαν, έτρωγαν και γλεντούσαν όλοι μαζί. Μετά μεταμφιέζονταν και σχημάτιζαν μια γαμήλια τελετή στην οποία, εκτός από τον γαμπρό και τη νύφη, συμμετείχε η γριά προζενήτρα, ο γέροντας-νονός και ο Σταχτιάρης, ένας φουστανελλοφόρος με πολλά κουδούνια κρεμασμένα στη ζώνη του, στην οποία υπήρχε και ένα σακούλι γεμάτο στάχτη, με το οποίο, αν χρειαζόταν, προστάτευε τη νύφη και το γαμπρό. Η πομπή κατέληγε στην πλατεία του χωριού, όπου τελείτο με τρόπο κωμικό η τελετή του γάμου. Η παρωδία του γάμου θυμίζει Διόνυσο, αν θυμηθούμε πως στα Ανθεστήρια ο γάμος του Διόνυσου με τη Βασίλισσα αποτελούσε ένα από τα κύρια δρώμενα της γιορτής.

Η Τρίτη Εβδομάδα ονομάζεται: «**Τυρινή**» ή «Τυροφάγου» γιατί τρώγονται γαλακτερά καθώς και «Μακαρονού» επειδή τρώγονται και μακαρόνια ή κάθε είδους ζυμαρικά. Τρώμε ψάρια, γαλακτοκομικά, λαδερά και αυγά. Δεν τρώμε κρέας. Ακόμα αποκαλείται και «Τρανή Αποκριά» γιατί αυξάνονται κατά πολύ οι αθυροστομίες των μεταμφιεσμένων, η γενική ευθυμία και γενικά η διασκέδαση. Τα φαγητά το βράδυ της Τυρινής Κυριακής είναι Μακαρόνια, Αυγά, Τυρόπιτες, Γαλατόπιτες και ένα είδος ζωμού που αποκαλούν Τυροζούμι, το οποίο παρασκευάζεται μόνο αυτή την ημέρα από άγρια λάχανα, μυρώνια, καυκαλήθρες, παπαρούνες κ.λπ.

Τα Ψυχοσάββατα

Δεν είναι φυσικά τυχαίο που σε αυτήν την περίοδο της γενικής ευθυμίας και διασκέδασης, υπάρχουν καθορισμένες ημέρες οι οποίες είναι αφιερωμένες στους νεκρούς. Είναι τα Σάββατα της Κρεατινής, της Τυρινής, καθώς και της πρώτης εβδομάδας της Σαρακοστής, τα οποία είναι γνωστά με την ονομασία Ψυχοσάββατα. Να θυμίσουμε πάλι πως τα Ανθεστήρια ήταν και γιορτή των νεκρών, καθώς η γη μπορεί να δέχεται στην αγκαλιά της το νεκρό, μα είναι και η μήτρα από την οποία έχει προέλθει κάθε μορφή ζωής. Αυτές τις ειδικές ημέρες παρασκευάζουν σε κάθε σπίτι κόλλυβα, χυλό, χαλβά ή φαγητό και τα διανέμουν «για να σχωρεθούν τα πεθαμένα». Ακόμα μεταβαίνουν στους τάφους των προσφιλών νεκρών τους, όπου και τα εναποθέτουν ως προσφορά για το νεκρό τους.

Η Καθαρή Δευτέρα

Οι γιορτές των Αποκριών ολοκληρώνονται την Κυριακή της Τυρινής και η επομένη μέρα, η «Καθαρή Δευτέρα» αποκαλείται «Πρωτονήστιμη», γιατί είναι η πρώτη ημέρα της Μεγάλης Σαρακοστής. **Λέγεται ότι αποκαλείται καθαρή, γιατί από το πρωί αυτής της ημέρας, κάθε νοικοκυρά πλένει και καθαρίζει με ζεστό σταχτόνερο όλα τα μαγειρικά της σκεύη.**

Πηγή: <http://www.meganisitimes.gr/2011/02/16/%CE%BF%CE%B9%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B9%CF%8C%CE%BD%CF%85%CF%83%CE%BF%CF%85%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%82/>

Πηγή: (Έθνος της Κυριακής, 20.2.2000) (τελευταία επεξεργασία, 28.8.2009)

<http://historyreport.gr/index.php/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CE%98%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CE%9B%CE%B1%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1/528-%CE%91%CF%80%CF%8C%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CE%97%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B2%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B1%CF%82>

Πηγή: <http://www.mixanitouxronou.gr/i-athinaiki-giorti-ton-anthestirion-itan-to-archaio-karnavali-ginontan-agonas-oinoposias-ekanaspondes-ston-dionyso-kai-giortazan-me-toys-nekroys/>

Πηγή: Wikipedia

Πηγή: <https://24grammata.com/%CE%BF%CE%B9-%CF%81%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BD%CE%B1%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%8D-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B5/>